
Miloš UROŠEVIĆ¹

KEJT MILET (1934–2017) – USUDI SE DA BUDEŠ BEZOBRAZNA

Da, rekla sam da sam lezbejka. To je bila poslednja snaga koju sam imala.

Kejt Milet

„**S**vet je spavao, a zatim ga je Kejt Milet probudila. ... Ona ostaje alfa i omega ženskog pokreta” (Dworkin 2003), napisala je o Kejt Milet (Kate Millett) jedna od najvećih misliteljki našeg vremena Andrea Dworkin (Andrea Dworkin). Na vest o smrti Milet, Glorija Stajnem (Gloria Steinem) je rekla: „Pisala je o politici muške dominacije, o posedovanju ženskog tela kao sredstva reprodukcije. ... Ona nije govorila samo o nejednakoj plati, već o mržnji prema ženi” (Sehgal and Genzlinger 2017). Filis Česler (Phyllis Chesler) je istim povodom naglasila da je Milet „otvorila oči i umove žena za mogućnosti slobode, za to koliko je neophodna sloboda i za činjenicu da se ženama dešavaju užasne stvari” (Langer 2017), dok je Robin Morgan na svom blogu ukazala da je „Kejt, iako sramežljiva, na sreću, imala ego veličine Montane ... Jedna feministička generacija ponovo maršira, ovoga puta, u senku. Druga generacija će marširati ka suncu” (Morgan 2017).

Kejt Milet je bila američka feministkinja, aktivistkinja, spisateljica, vajarka. Uz Šulamit Fajerston (Shulamith Firestone), sa kojom je delila neke činjenice života, jedna je od ključnih figura radikalnog feminizma drugog talasa, vremena kada su se žene usuđivale da budu bezobrazne – da zahtevaju ne emancipaciju, ništa manje, nego sopstveno oslobođenje. Do tada su učestvovala kao vojnkinje u bitkama drugih, boreći se za oslobođenje svih drugih, ali sva ta oslobođenja nisu imala za cilj da oslobode njih, polnu klasu žena.

1 E-mail: malasirena.m@gmail.com

Milet je rođena u katoličkoj porodici irskih korena. Otac je bio inženjer (koji je kao alkoholičar napustio porodicu kada je Kejt imala 14 godina), a majka učiteljica. Odrasla je u saveznoj državi Minesoti, sa još dve sestre. Umrula je u Parizu, spremajući se da proslavi svoj rođendan. Nije bila sama, jer niko ne treba tako da umre, sam, daleko od svojih. Uz nju je bila njena supruga, dugogodišnja partnerka, kanadska foto-reporterka Sofi Kir (Sophie Kier). Pohađala je postdiplomske studije engleske književnosti na Oksfordu, zatim na Univerzitetu Kolumbija, a zatim i predavala na Univerzitetu u Severnoj Karolini, Bernard koledžu i na Univerzitetu Berkli. Kada je dobila otkaz na Bernard koledžu, odlučila je da objavi svoju doktorsku disertaciju, koju je odbranila na Univerzitetu Kolumbija, a koja će postati ono što mi znamo kao *Politike pola*. U to vreme, bila je supruga japanskog slikara Fumija Jošimure (Fumio Yoshimura), sa kojim je živela u Japanu od 1961. do 1963. godine, a zatim se preselila u Njujork. Kasnije je otišla iz grada na jednu farmu u državi Njujork, gde je osnovala žensku slikarsku koloniju. Tu je gajila jele koje je prodavala kada nije imala od čega da živi.

Bila je aktivistkinja, ne samo za prava žena, učestvujući u mnogim kampanjama, između ostalog, za pravo na abortus, u demonstracijama protiv rata u Vijetnamu, kasnije protiv zloupotrebe psihijatrije u političke svrhe i mučenja zatvorenika po zatvorima širom sveta. Borila se za prava afroameričkog stanovništva. Učestvovala je u protestu protiv izbora za mis Amerike, čuvenom protestu iz 1968. godine.

Godine 1966. bila je jedna od osnivačica Nacionalne organizacije za žene, a potom aktivistkinja Njujorških radikalnih žena, jedne od najranijih grupa za oslobođenje žena. Dve godine kasnije (1968), Kejt Milet je napisala kratki tekst „Politike pola: manifest za revoluciju”, u kome je između ostalog rekla sledeće:

„Kada jedna grupa upravlja drugom, odnos između njih je politički. Kada takvo uređenje traje tokom dužeg vremenskog perioda, onda dolazi do nastanka ideologije (feudalizam, rasizam itd.) Sve civilizacije tokom istorije su patrijarhalne: njihova ideologija je muška nadmoć” (Milet 2017, 282).

U tom tekstu je dalje tvrdila:

„Vlast je zasnovana na moći, a moć se uspostavlja putem pristanka (javno mnjenje) ili putem nasilja. Pristanak je uslov za postojanje ideologije. Ipak, dešava se da se oni na poziciji moći okrenu ka nasilju ukoliko pristanak izostane – silovanju, napadu, konfiskovanju, prebijanju, ubistvu. U politici pola, pristanak se postiže tako što su oba pola ‚socijalizovana‘ u skladu sa patrijarhalnom politikom” (ibid.).

Beti Fridan (Betty Friedan), jedna od osnivačica Nacionalne organizacije za žene, 1963. godine je u svojoj knjizi *Mistika ženstvenosti* (*The Feminine Mystique*) pisala o *problemu koji nema ime* (cf. Fridan 2010). Sedam godina kasnije, u svojoj knjizi *Politike pola*, Kejt Milet je taj problem imenovala, nazvala ga je *patrijarhat* i definisala ga kao *vladavinu svih muškaraca nad svim ženama*. Tvrdila je da „[p]atrijarhat, kao vladajuća ideologija, nema premca u razvijanju konformističkog ponašanja; vrlo je verovatno da nijedan drugi sistem nije nikada ostvario tako celovitu vlast nad svojim podanicima” (Milet 1981, 180).

Kada je Kejt Milet objavila *Politike pola*, a njen portret, koji je uradila Alis Nil (Alice Neel), tom prilikom osvanuo na naslovnoj strani časopisa *Tajm*, nazvali su je Mao Cedungom (Mao Zedong) oslobođenja žena. Titulu Malkolma Eks (Malcolm X) ženskog pokreta poneće samo nekoliko godina kasnije Andrea Dvorkin. *Politike pola* je *Njujork tajms* nazvao Biblijom oslobođenja žena.

Iako su njena knjiga i kritika bile njen sopstveni izum, *Politike pola* nisu izronile iz vakuuma, iz akademske izolacije, nego iz pokreta; knjiga se rodila iz sastanaka jedne od najranijih grupa za oslobođenje žena, Njujorških radikalnih žena.

Godine kada je objavljena knjiga *Politike pola* (1970), objavljeni su još neki naslovi koji su postali klasici radikalnog feminizma drugog talasa: Šulamit Fajerston je napisala *Dijalektiku pola: slučaj za feminističku revoluciju*, Džermejn Grir (Germaine Greer) je napisala *Ženskog evnuha*, Selestin Ver

(Cellestine Ware) je napisala *Žensku moć*, dok je Robin Morgan objavila antologiju *Sestrinstvo je moćno*.

I svet zaista više nije bio isti. Bar za žene. *Politike pola* su izazvale kopernikanski obrt u razumevanju polnih uloga. Kejt Milet u prvom delu svoje knjige tvrdi da „pol predstavlja statusnu kategoriju sa političkim posledicama, te da se seksualni čin ne odigrava u vakuumu” i postavlja pitanje – da li se odnosi među polovima uopšte mogu sagledati u političkom svetlu? (Millet 2000, 24, 23). U drugom delu pokušava da formuliše sistemski pregled patrijarhata kao političke institucije i piše da

„grupe koje vladaju na osnovu prava stečenog rođenjem brzo iščezavaju, ali je preživela jedna stara i univerzalna shema dominacije jedne grupe određene rođenjem nad drugom takvom grupom, a to je shema koja preovlađuje u oblasti polova” (ibid., 24).

Treći i četvrti deo daju istorijski pregled kako su se tradicionalni odnosi među polovima transformisali u devetnaestom i početkom dvadesetog veka. U petom delu knjige, Milet analizira scene seksualnih odnosa u knjigama Dejvida Herberta Lorensa (D. H. Lawrence), Henrija Milera (Henry Miller), Normana Mejlera (Norman Mailer) i Žana Ženea (Jean Genet) očima žene.

Te, 1970. godine, Šulamit Fajerston je zauvek otišla iz pokreta. Kejt Milet je bila na vrhuncu slave, koja je kratko trajala. Godinu dana kasnije objavila je knjigu *Radovi o prostituciji: otvoreni dijalog* (1971), u kojoj je napisala:

„prostitucija je paradigmatička, sama srž ženskog stanja. Prostitucija pokazuje da žena nije ništa više nego pička. Prostitutka ne prodaje seks, ona prodaje degradaciju. A kupac ne kupuje seksualnost, nego moć, moć nad drugim ljudskim bićem. Vrtoglavu ambiciju da, za određeno vreme, bude gospodar tuđe volje” (Millet 1975, 56).

Godine 1973. bila je hospitalizovana u ustanovi za mentalno zdravlje. Protiv svoje volje. Dijagnostifikovana joj je manična depresija. O tome piše:

„Postavljena psihijatrijska dijagnoza glasila je da sam po konstituciji psihotična, manični depresivac predodređen da pati od stalnih napada ‚afektivne bolesti‘ izuzev ako nisam na profilaktičnoj medikaciji, naročito litijumu. Ukupno trinaest godina umrtvljivala sam razum i mračila svest lekom čije se prepisivanje zasnivalo na zabludi” (Milet 1996).

Godinama uzima litijum, lek koji ima jako negativna propratna dejstva: drhtanje ruku, dijareju, oštećenje bubrega. Godinama se bori da shvati da nije luda, ne bi li se „otrgnula kontroli autoriteta kome nikada nisam potpuno verovala i na koji sam imala razloga da se ljutim” (ibid.).

O svemu onome što je proživela i preživela posle *Politika pola*, kao i o svom autovanju kao žena koja voli žene, pisala je u knjizi *Letenje* (1974). Iskustvo života, partnerstva, ljubavi sa starijom ženom, feministkinjom Marijom del Drago (Maria del Drago), koja je počinila samoubistvo, tema je njene knjige *Sita* (1976).

Sa svojom partnerkom Sofi je 8. marta 1979. godine bila u Iranu, kojim u tom trenutku neprikosnovenno vlada ajatolah Homeini (Khomeini), i one zajedno sa još 20.000 žena izlaze na ulice Teherana da demonstriraju. Tu je bila i Simon de Bovoar (Simone de Beauvoir). Sve su uhapšene, a zatim deportovane. O tom iskustvu govoriće u knjizi *Put u Iran* (1981), gde će napisati: „Iranke nisu mogle u avion. Zato je međunarodno sestrinstvo toliko važno” (BBC 2017).

Godine 1990. pojavila se njena knjiga *Putovanje u ludaru*, i dok je svojom prvom knjigom *Politike pola* Milet provocirala istoriju, psihologiju, sociologiju i književnost, u *Putovanju u ludaru* je provocirala instituciju mentalnog zdravlja. U knjizi piše:

„Ovo je priča o putovanju u stanje košmara koje se pripisuje ludilu – tom društvenom stanju, tom iskustvu izopštenosti i sputanosti. ... Na to putovanje kreću mnogi od nas. Neki ga prežive neozleđeni, drugi prežive samo delimično, oslabljeni zlom koje nam je naneseo – iskušenjima saučesništva, karijere ‚pacijenta‘, pritiskom da se kapitulira. Ovo pričam i u

nadi da će možda pomoći svima onima koji su bili ili jesu u istom položaju, onima koji su zatočeni i uzdrmani ovim bizarnim sistemom verovanja, opštim sujeverjem u pogledu „mentalnih bolesti”, fizičkim činom zatočenja i prisilnog uzimanja lekova i napokon pretnjom da će za sva vremena biti smešteni u bolnicu i zatočeni, ili da će, ako budu pušteni, do kraja života ostati žigosani” (Milet 1996).

Tokom jednog intervjuja, na postavljeno pitanje da li je bila luda, odgovorila je:

„Ne. Mislim da sam imala neuobičajena iskustva, srećna i nesrećna, ali nisam bila luda. Ludilo je proizvedeno kada je psihijatrija intervenisala. ... Kroz istoriju ... mogli su da zatvaraju vaše telo, ali nikad ne bi mogli da dotaknu vašu dušu i um. Sada su pronašli načine i da to urade. Napad psihijatrije razbija vaš život na pola” (Iwata 1990).

Gardijan je 1998. godine objavio tekst „Feministkinja zaboravljena u vremenu”, u kome Kejt Milet piše kako o sebi, tako i o drugim feministkinjama svoje generacije:

„Ništa od onoga što trenutno pišem nema izgleda da bude štampano. Uz sva svoja navodna postignuća, ja ne posedujem naplative sposobnosti. Nezaposliva sam. Zastrašujuća je ova moja budućnost. Kakvo me siromaštvo čeka, kakvo poniženje, kakvi daleki užasi beskućništva, kada moja ušteđevina nestane?” (Millett 1998).

Autorka zapaža važnu činjenicu da je ona „ispala iz mode u novoj akademskoj kućnoj industriji feminizma”, i na postavljeno pitanje „ko je ukrao feminizam” odgovara:

„Ja sigurno nisam. Niti je to uradila Ti Grejs Etkinson (Ti-Grace Atkinson). Niti Džil Džonston (Jill Johnston). Nas ne štampaju. Mi nismo mnogo pomogle jedne drugima, niti smo bile u stanju da dovoljno čvrsto gradimo stvaranje zajednice ili sigurnosti” (ibid.).

Autorka nastavlja da jadikuje nad generacijom svojih drugarica:

„Neke su žene u ovoj generaciji nestale kako bi se borile same u improvizovanom zaboravu. Ili su nestale u azilima, te moraju da se vrate kako bi ispričale priču, kao što je to bila Šulamit Fajerston. Bilo je očajnih, koje su mogle da završe samo u smrti: Marija del Drago je izabrala samoubistvo, tako je uradila i Elen Frankfort (Ellen Frankfort) i Elizabet Fišer (Elizabeth Fisher), osnivačica *Afre*, prvog feminističkog književnog časopisa. Feministkinje se nisu žalile jedna drugoj; svaka je zamišljala da su usamljenost i osećaj neuspeha bili jedinstveni” (ibid.).

Tekst završava vrlo pesimističnim tonom:

„Zašto se žene čine lično nesposobnim da posmatraju i poštuju sopstvenu istoriju? Kakva nas tajna sramota čini tako tupim? Nismo stvorile neophodnu zajednicu kako bismo jedna drugu podržale protiv dolazećih godina. I sada imamo prazninu umesto toga da jedna generacija razume drugu, i izgubile smo mnogo od našeg osećaja kontinuiteta i druženja” (ibid.).

U jednom osvrtu na sebe, rekla je: „Bila sam marginalizovana i kao spisateljica i kao intelektualka ... i zato što sam bila politička aktivistkinja, bila sam na neki način marginalizovana u književnosti” (Milet, citirana u Shoot 2017). Uprkos toj marginalizaciji, nastavila je da piše. Objavila je i *Podrum: meditacije o ljudskoj žrtvi* (1979), priču o seksualnom, fizičkom i emotivnom zlostavljanju i, na kraju, ubistvu jedne tinejdžerke, zatim *Politike okrutnosti: esej o književnosti političkog zatočeništva* (1993), knjigu u kojoj piše o mučenjima u zatvorima širom sveta, *A. D.: Sećanja* (1995), *Majku Milet* (2001), knjigu koja govori o njenom odnosu sa bolesnom majkom koja umire. Pored pisanja, bavila se i slikarstvom i skulpturom, a njeni radovi su izloženi na samostalnim i grupnim izložbama širom sveta. Snimala je i filmove.

U jednom intervjuu, govoreći o svom životu u aktivizmu, rekla je: „Volim da stvaram nevolje. To je divan posao. Ne plaća se, ali imaš puno avantura” (BBC 2017).

LITERATURA

- BBC. 2017. „Kate Millett, *Sexual Politics* Author, Dies at 82.” *BBC*, September 7. <http://www.bbc.com/news/world-us-canada-41192087>
- Dworkin, Andrea. 2003. „Andrea Dworkin on Kate Millett: *Sexual Politics*.” *New Statesman*, July 14. <https://www.newstatesman.com/node/197953>
- Iwata, Edward. 1990. „In a Mind Field: Books: Kate Millett Attacks Psychiatry in *The Loony-Bin Trip*, An Account of Her Fight to Stay out of ‚Nightmarish’ Mental Wards.” *Los Angeles Times*, June 13. http://articles.latimes.com/1990-06-13/news/vw-175_1_kate-millett
- Fridan, Beti. 2010. „Problem koji nema ime.” *Genero: časopis za feminističku teoriju i studije kulture* 14: 215–233.
- Langer, Emily. 2017. „Kate Millett, Second-wave Feminist Who Wrote about Cruelty and Injustice.” *The Independent*, September 14. <http://www.independent.co.uk/news/obituaries/kate-millett-second-wave-feminist-feminism-steinem-friedan-novels-patriarchy-sexual-politics-womens-a7946181.html>
- Milet, Kejt. 1981. „Teorija politike polova.” *Marksizam u svetu* 8/9: 168–184.
- Milet, Kejt. 1996. „Putovanje u ludaru (odlomak).” *Feminističke sveske* 5/6. http://www.womenngo.org.rs/sajt/sajt/izdanja/feministicke_sveske/Fs_s5/kejt.html
- Milet, Kejt. 2017. „Politika pola: manifest za revoluciju.” U *Oslobođenje žena: feministički tekstovi 1964–1975*, uredili Sanja Pavlović i Miloš Urošević, 282–283. Beograd: Autonomni ženski centar i Žene u crnom. https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije/Feministicka_citanka.pdf
- Millett, Kate. 1975 [1971]. *The Prostitution Papers*. St Albans, Herts: Paladin Books.
- Millett, Kate. 1998. „The Feminist Time Forgot.” *The Guardian*, June 23.
- Millett, Kate. 2000. *Sexual Politics*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.
- Morgan, Robin. 2017. „Dancing Into Shadow: For Kate.” *Robin Morgan Blog*, September 18. <http://www.robinmorgan.net/blog/dancing-shadow-kate/>

- Sehgal, Parul, and Neil Genzlinger. 2017. „Kate Millett, Ground-Breaking Feminist Writer, Is Dead at 82.” *The New York Times*, September 6. <https://www.nytimes.com/2017/09/06/obituaries/kate-millett-influential-feminist-writer-is-dead-at-82.html>
- Shoot, Brittany. 2017. „Remembering Kate Millett, Radical Feminist Warrior.” *Dame Magazine*, September 8. <https://www.damemagazine.com/2017/09/08/remembering-kate-millett-radical-feminist-warrior>